

Banskobystrický geopark (územie a produkt geoturizmu)

Geopark je územím vedeckej dôležitosti nielen z aspektu geologického, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Je v súlade so stratégiou trvalo udržateľného rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môže byť významným aspektom pre miestny ekonomický rozvoj smerujúci k novým ekonomickým aktivitám regiónu. Geopark musí zahŕňať určitý počet fenoménov jedinečných svojou dôležitosťou vzhľadom k vedeckej hodnote, vzácnosti, umeleckej a výchovnej hodnote, ktoré môžu byť súčasťou archeologického, ekologického, historického alebo kultúrneho potenciálu.

Na zasadnutí výkonného výboru UNESCO bola dňa 15. apríla 1999 schválená iniciatíva podpory národných geoparkov prostredníctvom GGN so zachovaním a rozvojom vybraných oblastí s významnými geologickými vlastnosťami zameraná na zlepšenie vedeckého poznania, miestneho ekonomického rozvoja, rešpektovanie kultúrneho dedičstva, vzdelávanie, propagáciu cestovného ruchu a prehlbovanie medzinárodnej spolupráce v oblasti geologického dedičstva a geoparkov.

V júni 2000 bola prostredníctvom partnerstva štyroch geoparkov vo Francúzsku, Grécku, Nemecku a Španielsku vytvorená EGN a dňa 20. apríla 2001 došlo k podpisu zmluvy o spolupráci medzi UNESCO a EGN. Vo februári 2004 sa po rozhodnutí medzinárodného výboru odborníkov pre geologické dedičstvo zišlo v ústredí UNESCO v Paríži 17 členov EGN a zástupcovia 8 čínskych geoparkov, aby spoločne vytvorili GGN. V súčasnosti je v EGN zapojených 59 geoparkov z 21 krajín a v GGN 111 geoparkov z 32 krajín

Budovanie Banskobystrického geoparku bolo započaté v roku 2005 a jeho hlavným predpokladom bola existencia a využitie geologických a montanistických lokalít, ekologických fenoménov a historických pamiatok Banskej Bystrice a jej okolia.

Banskobystrický geopark je veľmi zaujímavý pestrou geologickou stavbou, ktorá zapríčinila rozmanitý reliéf tejto časti Slovenska aj svojim bohatstvom nerastných surovín, najmä rudných.

Územie Banskobystrického geoparku má zaujímavú a pestrú geologickú stavbu. Ťažba rúd bola v minulosti hlavným faktorom, ktorá ovplyvňovala život v tejto oblasti. Svetoznáma bola najmä ťažba medených rúd v oblasti Španej Doliny, Starých Hôr a hlavne Ľubietovej, čo je oblasť ktorá pred objavením Ameriky predstavovala najväčšie ložisko medi vo vtedajšom známom svete. Po ťažbe týchto ložísk sa zachovalo mnoho montanistických pamiatok, predovšetkým budovy šácht a hút, klopačky, portály štôlní, veľký význam má aj dômyselný vodovodný systém s dĺžkou približne 40 km. Mestá Banská Bystrica a Kremnica boli centrami podnikateľských rodín Thurzovcov a Fuggerovcov, ktorí v širokom okolí ťažili a vyvážali drahé kovy (zlato, striebro, meď) do celého sveta.

Územie Banskobystrického geoparku sa rozprestiera na ploche 886 km² (príloha č. 5) a zahŕňa okres Banská Bystrica (katastrálne územie Banskej Bystrice a jej častí a 42 obcí: Badín, Baláže, Brusno, Čerín, Dolná Mičiná, Dolný Harmanec, Donovaly, Dúbravica, Harmanec, Hiadel', Horná Mičiná, Horné Pršany, Hrochoť, Hronsek, Kordíky, Králiky, Kynceľová, Lučatín, Ľubietová, Malachov, Medzibrod, Môce, Motyčky, Moštenica, Môlča, Nemce, Oravce, Podkonice, Pohronský Bukovec, Poniky, Povrazník, Priechod, Riečka, Sebedín-Bečkov, Selce, Slovenská Ľupča, Staré Hory, Strelníky, Špania Dolina, Tajov, Turecká, Vlkánová), katastrálne územie mesta Kremnica v okrese Žiar nad Hronom a katastrálne územia obcí Nemecká a Ráztoka v okrese Brezno.

Z hľadiska budovania kultúrnej a poznávacej infraštruktúry sa člení na geomontánne oblasti troch kategórií:

- starohorsko-špaňodolinská, ponicko-ľubietovská a kremnická geomontánna oblasť (1. kategória), ktorá je jadrovým územím geoparku,

- mestá Banská Bystrica a Kremnica (2. kategória) ako centrá cestovného ruchu,
- brusniansko-bukovecká a badínsko-tajovská geomontánna oblasť (3. kategória), ktoré sú záujmovým územím geoparku.

Na území Banskobystrického geoparku je 292 lokalít (príloha č. 6), z tohto počtu je

- 46 geologických lokalít,
- 53 geologických a montanistických lokalít,
- 40 geologických a prírodných lokalít,
- 36 montanistických lokalít,
- 1 montanisticko-historická lokalita,
- 80 kultúrno-historických lokalít
- 29 prírodných lokalít,
- 7 archeologických lokalít.

Do územia Banskobystrického geoparku zasahuje NP Veľká Fatra, NP Nízke Tatry a CHKO Poľana.

Oblasť okolia Banskej Bystrice je zaujímavá aj z etnografického hľadiska a možno tu nájsť zachovanú pôvodnú architektúru tunajšieho ľudu nehovoriac o meštianskej architektúre samotnej Banskej Bystrice a Kremnice. V území geoparku je situovaných 16 náučných chodníkov a 30 turistických chodníkov, ktoré vybudovala Správa NP Nízke Tatry, ŠOP SR, Združenie Kalvária Kremnica, Správa CHKO Poľana a Občianske združenie Permon.